

«ЕХО-КАМЕРА» АЛГОРИТМІВ: ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ СИМУЛЯКРІВ

Опришко Н.О.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мовної підготовки

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,

м. Харків, Україна

Упровадження генеративного штучного інтелекту (Gen-AI) у вищу освіту більше не є футуристичним прогнозом; це доконаний факт, що докорінно змінює саму природу студентської творчості та академічного письма. Проте ми спостерігаємо тривожний перехід: від автентичного синтезу знань до продукування симулякрів – об'єктів, які Жан Бодрійяр визначав як «копії, що не мають оригіналу» [2, с.57]. У цьому контексті студентська робота перестає бути відображенням процесу засвоєння матеріалу, перетворюючись на «гіперреальний» [1] продукт, що лише маскує відсутність глибинної інтелектуальної реальності.

Подібне дрейфування від смислу до статистичної ймовірності має досить вагоме теоретичне підґрунтя. Згідно з концепцією «стохастичного папуги», розробленою Емілі Бендер та Тімніт Гебру [4], великі мовні моделі (LLM) не володіють інтенційністю. Вони «зшивають» лінгвістичні знаки на основі статистичної ймовірності, не розуміючи референтів, на які ці знаки вказують. Як зазначають автори: «Мовна модель – це система для випадкового комбінування послідовностей лінгвістичних форм... відповідно до імовірнісної інформації про те, як вони поєднуються» [4, с. 612].

Іншими словами, коли студент використовує ШІ для генерування ідей, він фактично звертається до алгоритму, який видає «усереднену» істину. У результаті ми отримуємо інтелектуальний продукт, позбавлений нових сенсів. Студент потрапляє в пастку самореферентної системи: він подає запит, сформульований власними упередженнями, а ШІ підсилює їх, видаючи стилістично бездоганну, але змістовно порожню відповідь. Це і є третя стадія симулякра за Бодрійяром, де зображення (або текст) «маскує відсутність фундаментальної реальності» [2, с. 72].

Це створює вартий уваги освітній феномен, відомий під назвою інтелектуального «дескілінгу», або втрати тертя. Проблема полягає в тому, що

досконала проза ШІ діє як «механізм стримування» (*deterrence machine*). Бодрійяр стверджував: «Симуляція – це більше не територія, не референтна істота чи сутність. Це породження за допомогою моделей реального без оригіналу чи реальності: гіперреального» [2, с. 23]. В освіті це означає, що «ідеальний» текст ШІ позбавляє студента необхідності критичного сумніву. Оскільки вихідний матеріал виглядає авторитетним, інтелектуальне «тертя», необхідне для навчання, зникає. Поняття «інтелектуального тертя» (*intellectual friction*) в контексті освіти – це стан когнітивного дискомфорту, який виникає, коли студент стикається з проблемою, що не має очевидного або миттєвого рішення. Це той самий момент «зусилля», де відбувається справжнє навчання. Педагогічна концепція «бажаних труднощів» (*desirable difficulties*) стверджує: що більше зусиль мозок витрачає на обробку, кодування та вилучення інформації, то міцнішими стають нейронні зв'язки. Коли студент намагається сформулювати речення або розв'язати рівняння, він долає опір власного незнання. Цей опір змушує мозок переходити з «автопілота» (швидке мислення) у режим глибокої концентрації (повільне мислення). Таким чином, відбувається перехід від «осягнення сенсу» (*sense-making*) до «зіставлення шаблонів» (*pattern-matching*). Студент перетворюється на оператора алгоритмів, який не створює нове, а лише маніпулює вже існуючими даними. В академічному середовищі це породжує ефект «порожнього кабінету»: за блискучою термінологією та логічною структурою есе стоїть когнітивна пустка. Це не просто відсутність знань, це симуляція їхньої наявності, що робить традиційне оцінювання майже неможливим.

Це повертає процес у формат алгоритмічної ехо-камери, яка створює замкнене коло референції. У традиційному навчанні студент стикається з інакшістю – думками, які кидають йому виклик. Проте взаємодія з ШІ створює когнітивну ехо-камеру. Алгоритми оптимізовані для того, щоб «догодити» користувачеві (явище, відоме як *sycophancy* в ШІ). Студент отримує підтвердження своїх думок, але в ідеально відшліфованій формі. Як результат, освіта перестає бути процесом трансформації особистості через зіткнення з невідомим. Тож ми ризикуємо опинитися в ситуації, де «реальність стає лише алібі для моделі» [3]. Якщо студентські роботи стають симулякрами творчості, то й викладацькі відгуки (які також часто генеруються ШІ) стають симулякрами оцінювання. Це створює замкнену систему – ехо-камеру, де машини розмовляють з машинами через людських посередників, не створюючи жодного нового культурного чи наукового капіталу.

Щоб повною мірою зрозуміти небезпеку використання ІІІ в освіті, необхідно розглянути його крізь призму постмодерної ехо-камери. У класичному розумінні ехо-камера – це закрита система, де ідеї та смисли підсилюються шляхом передачі та повторення всередині закритої групи, що призводить до ізоляції від альтернативних точок зору. Проте в епоху постмодерну цей феномен набуває радикальнішої форми: ехо-камера стає онтологічною.

Постмодерна культура характеризується фрагментацією великих наративів. Коли студент взаємодіє з ІІІ, він не стикається з «іншим» – з автором, який має власну біографію, біль, суперечності чи політичну волю. ІІІ – це дзеркало, навчене на мільйонах людських текстів, яке повертає користувачеві його ж запит у «покращеному» вигляді. Як зазначав Бодрійяр, ми живемо в еру, де «інший більше не існує як дзеркало, він існує лише як екран» [2, с. 34]. Взаємодія з ІІІ – це діалог із власним відлунням, що створює ілюзію інтелектуального зростання, тоді як насправді відбувається лише нескінченне самопідтвердження. Алгоритмічна ехо-камера в постмодерні прагне до стабільності через усереднення. ІІІ за своєю природою є консервативним: він обирає найбільш імовірні (тобто найбільш типові) мовні конструкції. Це призводить до культурної стагнації, яку теоретики постмодерну називали «ентропією смислу». Якщо студентська творчість замикається в цій камері, вона перестає бути актом опору або відкриття. Вона стає частиною «білого шуму» – інформації, де все звучить правильно, але ніщо не має значення. У постмодерній ехо-камері циркулюють не ідеї, а їхні знаки. Студент, який генерує есе за допомогою ІІІ, бере участь у «семіотичній грі»: він оперує символами академічності (структура, посилання, терміни), але ці символи ні до чого не відсилають у його власному досвіді. Це «відлуння без голосу» (Ж.Бодрійяр) – ідеально відтворений звук, джерело якого давно зникло. В освітньому процесі це створює ситуацію, де і викладач, і студент стають акторами в театрі тіней, обмінюючись текстами, які ніхто по-справжньому не переживав.

Щоб розірвати це коло «дзеркальних відображень», вища освіта має змістити фокус на завдання, що потребують фізичних референтів. Це означає повернення до реальних спостережень, унікального локального контексту, польових досліджень та особистого емпіричного досвіду. Тільки те, що неможливо передбачити статистично, може врятувати освіту від перетворення на фабрику симулякрів. Ми повинні вимагати від студентів не «правильних» відповідей, а «автентичних помилок» та унікального голосу, який не може бути змодельований «стохастичним папугою».

Список використаних джерел:

1. Augmented Hyperreality: When Artificial Intelligence Completes Baudrillard's Analysis. *E-Episteme*. 2025. Vol. 14, No. 1. URL: <https://www.e-episteme.org/journal/view.php?number=738>
2. Baudrillard J. *Simulacra and Simulation* / trans. by S. F. Glaser. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1994. 164 p.
3. Echoes amplified: a study of AI-generated content and digital echo chambers / *SPIE Digital Library*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1117/12.3053447>.
4. On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big? / E. M. Bender [et al.]. *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*. 2021. P. 610–623. URL: <https://doi.org/10.1145/3442188.3445922>.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Прилуцька Л.А.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри мовної підготовки*

*Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,
м. Харків, Україна*

Семененко І.Є.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки*

*Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,
м. Харків, Україна*

Протягом останніх років система вищої освіти України зазнала фундаментальних трансформацій. Глобальні виклики, зумовлені пандемією COVID-19, а згодом – повномасштабним вторгненням агресора, спричинили вимушений перехід до дистанційного формату навчання. Особливої гостроти це питання набуло в контексті роботи з іноземними студентами, більшість яких була змушена повернутися до рідних країн.

Сучасний етап реорганізації навчального процесу характеризується інтенсивним впровадженням інформаційно-цифрових технологій, що відкриває нові дидактичні можливості у викладанні української мови як іноземної. Досвід